

Vadims Vjadro

Latvijas džeza vēstures detektīvistāsts

Aleksandra Line

Virsraksta pēdējais vārds manā prātā radās, kad stāstīju vienam no draugiem par informācijas savākšanas procesu šim rakstam. Vienā brīdī sāka likties, ka man uzticētajā stāstā par šo vēsturiski nozīmīgu mūziķi būs vairāk baumu un tukšu laukumu, nekā patiesu faktu un biogrāfisko datu, un aizpildīt tukšumus tikai daļēji palīdzēja viņa laikabiedru un mūzikas draugu atturīgie komentāri. Runa ir par VADIMU VJADRO, Latvijā dzimušo džeza saksofonistu, kurš mūžu beidza Amerikā. Viņa dzīvesstāsta salīmēšana pa gabaliņiem, jāatzīst, pārvērtās par ārkārtīgi aizraujošu procesu: nu jau ziņkāres un azarta vadīta, nolēmu noskaidrot, kāds bijis Vadima Vjadro radošais ceļš un kas dzīves gaitā notiek ar cilvēku, kurš daudziem bija skolotājs, daudziem – elks, daudziem – iedvesma.

Šogad Vadimam Vjadro (1946–2014) būtu palikuši 75 gadi. Latviešu avotos par viņu irniecīgi maz informācijas: Latvijas Radio 3 “Klasika” ēterā izskanējuši daži no Radio fonotēkā esošajiem ierakstiem un minēts, ka Vadims dzimis Rīgā, mūžu beidzis Ņujorkā, studiju laikā izveidojis pirmo džeza sastāvu, kurā spēlēja pašmācības ceļā apgūto saksofonu (mācījās, protams, klarneti). “Diemžēl skanisku liecību par viņa turpmākajām gaitām pēc emigrācijas uz Vīni

un vēlāk uz Ņujorku nav, bet presē varam lasīt, ka līdz pat 80. gadu sākumam darbība bijusi gana aktīva un nesusi arī panākumus, tomēr veselības sarežģījumi un spēcīgais raksturs nav ļāvuši realizēt iecerēto – tā vēsta Latvijas Radio.

Žēl, ka Vadims pats šo komentēt vairs nevar – atliek vien turpināt burties cauri baumām, nostāstiem un laikabiedru atmiņām.

Latvijas Izpildītāju un producentu apvienības interneta vietnē atrodamajā fonogrammā sarakstā tik tiešām var sameklēt šo to no vēl Latvijā ieskaņotajām kompozīcijām ar Vadima Vjadro dalību – piemēram, Ulda Stabulnieka “Balādi” kopā ar Alni Zaķi un Latvijas Radio bigbendu (toreiz Estrādes un vieglās mūzikas orķestri), kurā skan Vadima Vjadro saksofona solo, un Vitālija Dolgova “Blūzu” ar šo pašu sastāvu. Turpat piesaukts arī Ģederta Ramana *Concerto leggiero* deviņiem džeza instrumentiem un stīgu orķestrim, ko spēlēja Alnis Zaķis, Ivars Birkāns, Vilnis Strautiņš, Egils Straume, Vadims Vjadro, Vitālijs Dolgovs, Zigurds Linde, Aldis Amoliņš un Ivars Vīgners. Latvijas Radio arhīvā glabājas Ramana Saksofonkoncerts ar Vjadro spožu solo, Ulda Lapsiņa “Dejiska melodija”, Olivera Nelsona “Saulsakaķīši” un Gunāra Rozenberga kompozīcija “Vārda diena”.

Taustāmu ierakstu miļotāju iecienītajā vietnē **discogs.com** atradu austriešu džeza un avangarda pianista Hermaņa Sobela (*Szobel*) 1976. gadā ieskaņoto debijas un arī vienīgo ierakstu *Szobel* (pianistam tolaik ir vien 17 gadu, pēc albuma ieraksta viņš pazūd no mūzikas pasaules un no radinie-

kiem, un tikai vairākas desmitgades vēlāk Jeruzalemē viņu it kā satiek kāda poļu kinorežisore), kurā flautu, klarneti un tenorsaksofonu iespēlējis Vadims Vjadro.

Inženieris, džeza mūziķis, Rīgas džeza kluba vadītājs **Leonīds Nidbaļskis** kādam portālam stāstījis, ka tolaik visi gribējuši līdzināties amerikāņu džeza zvaigznēm: “Pēc tālaika priekšstatiem istam džežmenim bija jābūt civilā paskatā: obligāti amerikāņu žakete, platas bikses, krekls ar divām podziņām zem apkaklītes. Mums bija mūziķis, Vadims Vjadro, ar bārdu un gariem matiem. Taču kafejnīcas “Allegro” vadītāja teica, ka nav pieņemami tā izskatīties uz skatuves, un lika viņam apgriezt matus.” Leonīda Nidbaļska kanālā *YouTube* vietnē atrodami, kā minēts aprakstā, “ar magnetofonu *Маяк-205* veikti Vadima Vjadro trio amatieriskie ieraksti kafejnīcā-klubā “Allegro””.

Vai tieši džežs un vēlme līdzināties šīs mūzikas jomas dzimtenes pārstāvjiem bija iemesls Vadimam pārcelties uz Ameriku?

Pameklējot vēl, uzeju, ka 2013. gadā **Raimonds Pauls** intervijā Jānim Žildem, atbildot uz jautājumu, kādēļ mēs Latvijā bijām vienaldzīgi pret avangardu, frīdžežu un pieturējāmie pie klasiskās amerikāņu džeza tradīcijas, atbildējis šādi: “Nezinu. Bija jau mums tas pats Rozenbergs, Raubiško, kas aizrāvēs ar Čārlija Pārķera mūziku, tāds ļoti labs saksofonists – ebrejs Vadims Vjadro, kas emigrēja uz Ameriku un, manuprāt, tur gāja bojā. Tas viss bija tādā puspagrīdes līmenī – nelielai auditorijai”. Sanāk, ka Latvijas publikajā telpā pirmais komentārs par

Vjadro iešanu bojā izskan gadu, pirms viņš vairs nebija starp dzīvajiem.

Tā kā Padomju Savienības kultūras telpa bija ģeogrāfiski plašāka, nolemju pameklēt Vjadro biogrāfiju krievvalodīgajos medijos. Dažos džeza resursos atrodu nedaudz vairāk informācijas, taču liela daļa sākas ar autora piebildi “man liekas, ka”. Tās neizskatās pēc ļoti ticamām biogrāfijām. Veselības sarežģījumi. Spēcīgs raksturs. Gāja bojā. Smaga kaite. Neārstējama slimība. Kas tad patiesībā notika ar Latvijas džeza leģendu?

Kontrabasists un kontrabasu kolekcionārs, Vjadro laikabiedrs **Viktors Avdjukovičs** saka man šādi: “Biju ar viņu ļoti pazīstams, bet nekad nebiju ar viņu spēlējis. Raubiško satika viņu Amerikā, bet es neko par Vadimu neesmu dzirdējis, kopš viņš pārvācās uz turieni. Dzirdēju, ka viņš ne pārāk daudz spēlējis un beigās viņam kaut kas nebija ar galvu līdz galam.”

No daudziem citiem Vadima Vjadro laikabiedriem biju dzirdējusi par kontrabasistu **Juri Āķi**, kurš laiku pa laikam rikoja Rīgā džeza koncertus un pasākumus. Pa ceļam noskaidroju, ka Juri Āķi tik ļoti iedvesmojusi Koulmena mūzika, ka viņš pat nosaucis dēlu par Ornetu, bet tas cits stāsts.

Pie Jura ciemos devās mūzikas izdevniecības “Jersika Records” dibinātājs **Mareks Ameriks**, tāpēc palūdzu Mareku pajautāt Jura atmiņas par Vadimu Vjadro. Izrādās, Vadims bieži braucis pie Jura Āķa klausīties ierakstus, kuru viņam bija ļoti daudz. Noskaidrojies arī, ka Vjadro dzīvojis ar vecākiem kāda Merķeļa ielas nama trešajā stāvā pretī “Saktai” un bieži devies vecākiem līdz koncertturnejās; viņa tēvs bija aktieris un konferansjē, māte – dziedātāja. Pirmā ietekme uz Vjadro bijusi ievērojamajam saksofonistam un klarnetistam Gunāram Kušķim, kurš kļuva Vadimam par sava veida skolotāju.

Te fragments no intervijas, ko Āķis sniedza Marekam: “Vjadro jau pārspēja visu Padomju Savienību. Mūsu kvartetam (Einārs Raibais, Vadims Vjadro, Naums Pereferkovičs, Juris Āķis) bija koncerts Sanktpēterburgas klubā *Vostok*, un tur pirmajā rindā sēdēja orķestris no Tulas. Mēs spēlējām pirmajā daļā, un, kad pabeidzām uzstāšanos, viņi visi saskrēja uz skatuves un aiz sajūsmas gandrīz nožņaudza Vjadro savos apkampienos. Vēlāk Vadims aizbrauca uz Ameriku, bija sadomājies, ka ies pie Vudija Hermana (*Woody Herman*), nospēlēja noklausīšanās un teica: “Man gribētos, lai jūs nomainītu to bundzinieku. Man jau gribētos tādu, kā Elvins Džounss (*Elvin Jones*)”. Un tas bija bigbends, nu kur tu lien! Protams, viņu nezaicināja. Ambīcijas jau cilvēkam neatņemsi.”

Turpinu meklēt uzticamu informāciju par Vjadro. Pirmais pārsteigums šajā detektīvtāstā mani sagaida, kad līdz šim pilnīgāko Vadima Vjadro biogrāfiju atrodu

Edvarda Linča apbedīšanas biroja interneta arhīvā. Turpat sadaļa ar komentāriem un atsauksmēm, kā arī anonīmo komentētāju saliktas vēsturiskās fotogrāfijas, turpat arī ziņa, ka leģendārā mūziķa izvadīšana notiek 2014. gada 10. februārī, adrese un vieta... Starp komentētājiem – no Krievijas nācis un nu jau vairākas desmitgades Ņujorkā dzīvojošs diezgan atpazīstams komponists un kontrabasists **Levs Zabežinskis**, kurš raksta, ka tika spēlējis kopā ar Vjadro. Rakstu Ļevam. Dabūju atturīgu – “Jā, es dažas reizes uzspēlēju ar Vadiku Ņujorkā”.

Lai arī kādi būtu iemesli atturēties no plašākiem komentāriem, atgriezos pie amerikāņu arhīvā atrastas informācijas. Tātad Vadims dzimis radošā ģimenē: viņa māte Inna [visticamāk, Vinogorova, to it kā apstiprina arī Edvarda Linča kantora mājaslapā Vjadro ģimenes ievietota afiša, uz kuras nosaukts koloratūrsoprāns Vinogorova, tiesa, afiša pauž, ka viņas vārds ir Aīda, nevis Inna – red. piez.] ir klasiskais koloratūrsoprāns, tēvs Mihails – aktieris, menedžeris un satīrisku eseju autors. 1964. gadā Vadims iestājas Jāzepa Mediņa Rīgas Mū-

zikis varējis piedzimt Padomju Savienībā. Vadims Vjadro spēlē vadošajos Vīnes klubos un festivālos ar vairākiem mūziķiem, tostarp Fricu Paueru (*Fritz Pauer*), un piedalās Austrijas Radio un televīzijas orķestra ierakstos. 1975. gadā Vjadro pārceļas uz Ņujorku, kur, saka priekšā apbedīšanas biroja arhīvs, spēlēja jau iepriekšminētā Hermana Sobela un arī Brodvejas *Jesus Christ Superstar* ierakstā kopā ar vadošajiem Amerikas džezmeņiem.

“Lieliska karjera, izjusta maniere, laipna dvēsele, spēja iedvesmot, vēlme palīdzēt saviem studentiem”... Amerikas avotos atrastajiem Vadima Vjadro personības raksturojumiem pievienojam bundzinieka, JVLMA docenta, Rīgas Doma kora skolas Džeza mūzikas programmas vadītāja, pedagoģijas doktora **Tāja Gžibovska** stāstīto: “No tiem vecākajiem kolēģiem, ar kuriem man nācies sastapties, esmu jutis cieņpilnu apliecinājumu pret šo cilvēku un mūziķi. Par dažādiem cilvēkiem dažādi runā, bet par Vadimu neviena skabardziņa nav bijusi. Par viņa emigrāciju uz Ņujorku gan ir daudz jautājuma zīmju. Kāds no vecākajiem kolēģiem teica,

zikas vidusskolā, kur spēlēja klarneti un ir skolas diksilenda līderis. 1968. gadā viņš turpina klasiskās mūzikas izglītību Latvijas Mūzikas akadēmijā, ko absolvē 1972. gadā ar augstāko iespējamo vērtējumu. Kopā ar savu sastāvu muzicē džeza festivālos Krievijā, Lietuvā, Igaunijā un Ukrainā, eksperti viņu sauc par “vadošo Padomju Savienības džeza mūziķi”, viņš ir pirmais flautists un saksofonists Estrādes un vieglās mūzikas orķestrī, ar ko ieraksta savu pirmo albumu. 1972. gadā Vadimu aicina spēlēt starptautiskajā džeza festivālā Prāgā, kur viņš iegūst pirmo vietu tenorsaksofonistu kategorijā.

1972. gadā Vadims apprec Svetlanu Rinsku (*Ринская*), klavierspēles studentu, kura mācījās turpat Mūzikas akadēmijā. 1974. gadā pēc dēla Mihaila dzimšanas (tātad nosaukts Vadima tēva vārdā) Vjadro ģimene emigrē uz Vīni, kur pārsteigtie mediji jūsmo un brīnās, kā šādas klases mū-

ka dzīves peripetijās viņam nav klājies vienkārši. Nostāstos dzirdēts, ka viņam tur apļauziens bijis gana baiss.”

Nostāsti un baumas, kā zināms, ir labs pamats mistērijai. Turpinu meklējumus – kā zināms, Latvijā Vadims Vjadro kādu laiku spēlēja kopā ar **Borisu Gammeru**, aktīvu džeza komponistu, saksofonistu, flautistu un klarnetistu, kurš pašlaik dzīvo Izraēlā.

Sazinātos ar Borisu telefonzvanā, sākumā noklausos visu to latviešu vārdus, kuriem Boriss grib nodot siltus sveicienus, pēc tam – ne mazāk siltu komentāru par šī stāsta varoni: “Mēs ar Vadimu 60. gadu sākumā kopā attīstījām mūsdienu džeza improvizācijas izpildījumu. Viņš bija vecāks, mēs bijām labi draugi un padomdevēji, analizējām vadošo mūziķu improvizācijas, mums bija kopīgas intereses, runājām vienā valodā. Klausījāties *Voice of America*, tā bija labākā džeza skola visiem padomju mūziķiem, un mēs kopā mācījāties, kā spēlēt labi, bet neatdarināt citus. Vadims bija lielisks cilvēks, ļoti darbaspējīgs, vienmēr trenēja savu spēlēšanu, un tas nesa labus rezultātus – viņam bija lieliska saksofonspēles tehnika, it īpaši Padomju Savienības kontekstā. Talantīgs cilvēks ir ļoti reta parādība, un kurš tad no talantīgajiem ir raksturā vienkāršs?”

Pēc Vadima Vjadro emigrēšanas abiem saksofonistiem pārtrūkst kontakts; kopīgie draugi, kuri pēc 80. gadiem pabija Amerikā, stāstījuši, ka saziņā ar Vadimu nav veicies. 90. gadu sākumā Borisam Gammeram piezvanījis Vadima tēvs un palūdzis sazināties ar dēlu, taču Borisam tas neizdevās.

Vēl viens Boriss no Vjadro Latvijas laiku kopīgo draugu pulka, **Boriss Bannihs**, nesen stāstīja manai kolēģei, dziedātājai **Evilenai Protektorei** intervijā *JAZZin.lv* žurnālam šādi: “Iepazinātos ar Vjadro dzemos, un Vadims man iemācīja spēlēt viņa mūziku. Vadimam bija ļoti interesanta mūzika, brīva, ko gribi, to spēlē! Mēs strādājām kafejnīcā “Allegro”, un tolaik tur rīkoja džeza vakarus. Sākām spēlēt, pēc tam pievienojās Boldirevs, vēlāk Naums Pereferkovičs. Mums kvartetā viss vēl tikai stabilizējās, kad Noma aizlaidās prom. Ko darīt? Tādu pianistu Rīgā vairs nav. Vjadro saka – pamēģināsim spēlēt trijātā! Uz

mums ar Boldirevu, protams, uzreiz cita slodze, bet kā Vjadro aizpildīja vispār visu, ko varēja! Pabraukājām pa festivāliem. Visur, kur bijām, Vjadro izraisīja pilnīgu furoru. Džežmeņiem sava attieksme pret dzīvi, savs skatījums uz to. Bijām ar Vjadro Maskavā, ejam pa ielu, es aizsapņojos un nejauši atduros pret kādu vīrieti. Tas sāk kliegt uz mani – ko tu te, muti pavēris, ej un sapņo, vai neredzi ceļu, ko neskaties, kur ej, lops?! Sakautrējos, nezinu ko darīt, domāju – nujā, vainīgs. Pēkšņi dzirdu balsi, dziļu un kā no debesīm – Vjadro ar izstieptām rokām, gatavs apskaut to vīrieti iet un kliež – tēēētiņ! Vīrietis šokā un pazūd. Pilnīgi neparedzams un neprognozējams gājiens, džeza uzvedība.”

Palūdzu Evilenai tālruņa numuru un arī uzzvanu Borisam, kurš apliecina: “Vadims bija ļoti liels mūziķis, ļoti augsta līmeņa. Ģeniāls saksofonists. Otrs tāds bijis tikai Koltreins. Vadims spēlēja Koltreina maniere un ļoti pareizā izpildījumā. Lai arī kur mēs parādījāties, kaut vai Maskavā, kur neņem nopietni pilnīgi nevienu mūziķi, kas nav no Maskavas vai Amerikas, kolēģi jautāja, kā var tā vispār spēlēt. Kopš brīža, kad Vadims emigrēja, es sākumā kaut ko dzirdēju tikai tad, ja uz ielas satiku viņa tēvu – viņš stāstīja man, ar kādām zvaigznēm Vadims spēlēja, kādos ierakstos piedalījies. Un tad arī viņa tēvs, Mihails Jakovļevičs, pārstāja parādīties. Daudzi gadi pagāja, ilgi man nebija sanācis saprast, kas ar Vadimu notika. Viņš ilgi slimoja Ņujorkā, un tad ar mani negaidīti sazinājās viņa sieva, apsveica mani Jaunajā gadā. Viens žurnālists arī atrada mani, iedeva man disku ar dažādiem Vjadro ierakstiem, es uztaisīju kopiju un nosūtīju viņa sievai, jo viņai vispār nekas no viņa nepalika».

Palūdzu Borisam Svetlanas Vjadro e-adresi un aizrakstu viņai ziņu. Vai būšu pietuvojusies atbildēm?

Vēl viens cilvēks, kurš savulaik spēlēja ar Vjadro vēl pirms svinīgā Banniha-Boldireva-Pereferkoviča sastāva, bija pašlaik Vācijā dzīvojošais akordeonists, pianists, flautists un tenorsaksofonists **Jurijs Smirnovs**. Aizrakstu Jurijam un atbildē lasu šo: “Labi atceros, kā viņš pirmo reizi veiksmīgi nospēlēja džemsešenā restorānā “Lira”.

Bieži komunicēju ar viņu, kad mācījāties Mediņskolā (viņš bija pāris gadu vecāks). Uzskatu Vadimu par savu skolotāju. Viņš daudz stāstīja man par džežu, par dižajiem džezmeņiem, kuru vārdus pirms tam nepazīnu. Biju pie Vadima mājās un redzēju, kā viņš trenējas. Atceros, kā mēs ar Vadimu un Borisu Gammeru braucām uz jūrmalu, kā Vjadro mācīja mani pareizi peldēt. Viņš bija ļoti apdāvināts cilvēks dažādās jomās, bet pārsvarā mēs runājām par džežu”. Atkal sirsnīgi un atkal atturīgi...

Izdomāju piezvanīt Jāzepam Vitola Latvijas Mūzikas akadēmijas Džeza katedras vadītājam, džeza vēsturniekam ar doktora grādu, klarnetistam un saksofonistam **Indriķim Veitneram**. Indriķis apstiprina vairāku kolēģu minēto: “Vadims Vjadro bija ģeniāls saksofonists, sūrais postkoltreīnists, turklāt ar absolūto dzirdi. Ir liecības, ka viņa laikabiedri vairākkārt izteikušies, ka arī vēl būdams Latvijā, viņš bijis diezgan arogants, lecīgs, rakstura ziņā līdzīgs Egilam Straumem. Nebūtu brīnums, ka tāpēc viņam neveicās Amerikā – daudzi tolaik dzīvoja ilūzijās par to otru krastu un bez sapratnes par mūzikas biznesu. Tad tu aizbrauc un saproti, ka vienam nevajag otru Koltreinu, tur tas nevienu neinteresē. Vēsts par Vadima Vjadro nāvi līdz Latvijai 2014. gadā nonāca ar mēneša nokavēšanos, pirms tam nebija nekādu ziņu.”

Pēc mūsu sarunas Indriķis iesaka aizdoties uz **Jāzepam Vitola Latvijas Mūzikas akadēmijas arhīvu**. Veitners nāk līdz. Arhīvā esam iecerējuši sameklēt abu kādreizējo akadēmijas studentu – Svetlanas un Vadima – personīgās lietas, kurās varētu atklāt vairāk informācijas par mācību gaitu, pasniedzējiem, sekmēm, laikabiedriem, uzvedību un tamlīdzīgām lietām. Bibliotēkas lasītavā atklājas, ka arhīvs atrodas vienā no pagrabiem ar uzrakstu 004 uz durvīm. Sāk likties – nu būsim pavisam tuvu ja ne atbildēm, tad vismaz pavedienam par to, kur tādas meklēt. Caur Mūzikas akadēmijas labirintiem beidzot esam nonākuši līdz pareizajam pagrabam, atklājam durvis ar uzrakstu 003 un nedaudz tālāk – vēl vienas durvis ar uzrakstu 005. Neizpratnē raugāmies viens uz otru, tad uz dzelteno celtniecības plēvi... Kā jau istā detektivstāstā pienākas, mums nepieciešamās 004 durvis bez liekiem paskaidrojumiem ietītas plēvē. Nārnija ir ciet.

Vēl pēc pāris dienām man izdodas sazināties Mūzikas akadēmijas arhīva darbinieci **Rutu Burbo**. Atklājas, ka arī gadījumā, ja mēs aiz mistiskajām durvīm arhīvu tomēr atrastu, tajā neko šai mistērijai nodrīgu neatrastu gan – dokumenti, kas vecāki par 1992. gadu, tiek likti Latvijas Nacionālajā arhīvā. Sazvanu arhīvu, lai uzzinātu, ka pandēmijas izraisīto ierobežojumu un lasītavas kapacitātes dēļ fiziskai personai, turklāt vēl mācību gada noslēgumā, kad

Vadims Vjadro, Juris Aķis un Einārs Raibais Tallinas džeza festivālā, 1969

prioritāte ir studentiem, turklāt vēl “Mūzikas Saules” redakcijas noteiktajos termiņos, man tikšana arhīvā nespīd.

Tāpēc turpinu meklēt atbildes pie Vadima Vjadro laikabiedriem. Jau vairākkārt pieminētais muzikālais kolēģis un viens no Vadima tuvākajiem draugiem ir **Naums Pereferkovičs**, “Platinas” pianists un komponists, rīdzinieks, kurš pirms vairākiem gadiem pārcēlies uz dzīvi Izraēlā. Naumu atrast un sazvanīt ir visai viegli – tāpat kā vairākas citas šajā stāstā iesaistītās personas, viņš ir aktīvs sociālo tīklu lietotājs, tāpēc pāiet vien dažas dienas, līdz mēs skatāmies viens uz otru videozvanā. Dažas dienas, līdz Vjadro portretam rodas jaunas detaļas, kādas viens par otru zina vien vistuvākie draugi:

“Mēs ar Vadimu mācījāmies kopā Jāzepa Mediņa vidusskolā. Mums bija pāris gadu starpība, es sākumā mācījos vijoli, tad altu, un Vadims – klarneti. Jāzepa Mediņa vidusskola bija džeza perēklis Rīgā – kādam par to ir jāraksta... Visa džeza elite, ar retiem izņēmumiem, pabeidza Mediņus, nevis Dārziņskolu. Es spēlēju dzezu uz klavierēm pauzēs starp nodarbībām – biju altists stundās un pianists pārtraukumos. Aizvērtajām durvīm sadzirdēju, ka kāds spēlē svīnga stilā, kā Benijs Gudmens. Eju iekšā un apstulbstu. Mēs vienojāmies tikties un

mēģināt – sākumā pārtraukumos, pēc tam pie viņa mājās, netālu no konservatorijas. Pēc neilga laika Vadimam nopirka saksofonu, mēs spēlējām, ierakstījām spēlētu magnetofona lentēs un meklējām haltūras. Sākotnēji ar to klājās grūti – tad mēs gājām uz dažādiem restorāniem, Vadims atnesa instrumentu, un mēs lūdzām, lai mums ļauj uzspēlēt ar orķestri. Ne visiem tas patika, bet šādi viņa vārds sāka izplatīties mūziķu vidū.

Viņš nebija dienējis armijā, turpretim mani 1964. gadā iesauca. Toreiz jau spēlējām haltūras, pat nelielus koncertiņus. Kamēr biju armijā, Vadiks organizēja savā mājā dzīvošanu Aleksandram Piščikovam – Padomju Savienības mērogā viņi bija konkurenti. Pēc tam Piščikovs pārcēlās uz Maskavu, un no turienes – uz Vāciju, bet es atgriezos no armijas, un mēs uzreiz sākām mēģināt ar pastāvīgu ansambli – Vitālijs Dolgova, Gunča Rozenbergs, Vadims Vjadro. Sākot ar 1969. gadu, mēs sākām uzstāties festivālos – Ļeņingradā, Tallinā, Viļņā, Kuibiševā, Gorkijā, kur 1970. gadā bija milzīgs festivāls. Pirmo vietu toreiz ieguva Ganeļina-Čekasina-Tarasova trio, Vadimam piešķīra pirmo prēmiju kā saksofonistam, un es ieguva trešo prēmiju kā pianists. Studiju laikā mūsu abu personīgajās lietās jūs atrastu vien kopējos skolas aizrādījumus par to, ka mēs nebrīdinot aizbraucām uzstāties festivālā un nebijām lekcijās trīs dienas. Vadims studiju gados bija ļoti uzstājīgs un mērķtiecīgs mūziķis, viņš izveidoja manu domāšanu attiecībā uz dzezu kopumā. Pēdējo reizi satikāmies ar Vadimu uz perona, kad viņš atveda manu sievu, turrot rokās mūsu divus mēnešus veco pirmo meitu, arī Vitālijs Dolgova bija uz perona. Tā bija tradīcija, sava veida ceremonija – pavadīt paziņas uz Izraēlu.

Vadims bija man vistuvākais draugs. Mēs daudz runājām par situāciju Padomju Savienībā. No tēva puses Vadims ir eb-

rejs, viņš teica – nu, mēs iemācījāmies spēlēt dzezu. Bet vai mums ļauj uzstāties, vai ir dzeza dzīve, vai ir festivāli? Un tas bija diezgan naivs priekšstats. Piemēram, mani vecāki ir cionisti, un tieši šī iemesla dēļ mēs 1971. gadā pārvācāmies uz Izraēlu – pie pirmās izdevības aizbraucām un neatskatījāmies atpakaļ. Ja būtu tāda izdevība agrāk – aizbrauktu agrāk. Vadimam bija pilnīgi cits stāsts. Viņš aizbrauca 70. gados. Saņēmu no viņa vēstules, sākotnēji no Rīgas, tad no Ņujorkas, no Sanisaidas. Viņam kaut kādā veidā pieleca, ka nekādas nākotnes, it īpaši Latvijā, ar viņa profesiju nebija. Vai viņš atrada to nākotni Ņujorkā? Viss ir relatīvi. Vispirms Vadims aizbrauca uz Austriju, kur ierakstīja albumu ar vienu traku jaunu pianistu [domāts Sobels – red. piez.], domāja, ka varēs ieņemt vadošā saksofonista vietu Austrijas Radio orķestrī – nesanāca. Tad viņš pārvācās uz Vāciju, un par šo periodu man nav vispār nekādas informācijas. No Vācijas Vadims ar ģimeni emigrēja uz Ameriku. Man bija kaut kādi sakari ar Svetu, viņa sievu, bet Ņujorkā mēs tā arī nekad netikāmies. Kaut ko dzirdēju par viņu no Izraēlas filharmoniskā orķestra mūziķiem, un tad vienā brīdī saiknes ar Vadimu vairs nebija nevienam. Vjadro bija pazudis, un viņa sieva neko nevienam neteica. Nesaka līdz šim brīdim.

Vadims bija savā ziņā augstprātīgs. Jā, viņš bija zvaigzne Padomju Savienībā, taču viņam bija jāņem vērā, ka džeza ziņā mēs bijām province. Ja kāds atbrauc uz Ņujorku no Losandželosas, arī tam jāšak ceļš no sākuma, lai izsistos zvaigznēs, nerunājot jau par kaut kādu Rīgu. 1977. vai 1978. gadā uz Izraēlu bija atbraucis Stena Geca (*Stan Getz*) orķestris, un mūsu bundzinieks atvilka viņu bundzinieku Billiju Hārtu (*Billy Hart*) un pianistu Endiju Lavernu (*Andy LaVerne*) uz *jam session* vakaru, kurā spēlēja. Sākām ar viņiem runāt, pieminēju Vjadro vārdu, un viņi teica, ka ir spēlējuši kopā. Šis saskan ar vēstuli, ko Vjadro man atsūtīja gadu pēc pārcelšanās uz Ņujorku. Kvintetā, ko viņš bija organizējis, spēlēja Hārts, un pianists bija Benijs Aronovs (*Benny Aronov*). **Bilijs Hārts privāti teica man, ka ar Stenu Gecu viņš spēlē naudas dēļ, bet ar Vadimu – mūzikas dēļ.**

70. gadu sākumā Vadims uzrakstīja man no Rīgas, pēc tam 1977. gadā atrakstīja no Ņujorkas. Un reiz piezvanīja man trijos naktī – neiedomājās par to septiņu stundu laika starpību starp mūsu valstīm. Teica: “Atbrauc uz Ņujorku pie manis un paņem līdz instrumentu.” Sāka celt gaisa pilis, plānot projektus. Iesākumam uzaicināja mani spēlēt krievu restorānā, pajautāju, cik tur maksā – viņš teica, 150 dolāru nedēļā. To nevarēja salīdzināt ar naudu, ko jau toreiz pelnīju Izraēlā. Tas bija nedaudz smieklīgi.

Un tad viņam Ņujorkā sākās problēmas – viņš pārstāja ierasties. Un tur viss

Ar Hermani Lukjanovu un Naumu Pereferkoviču, 1970

ir vienkārši – tas, kurš neatnāk svētdienā, var nemaz nerādīties vairs arī pirmdienā. Zinu, ka Maskavas mūziķis Aleksejs Kozlovs aicināja Vadimu, gribēja ierakstīt savu kompozīciju plati. Vadims teicis: “Ja mēs ierakstām, tad tur būs tikai manas kompozīcijas un tikai manā uzraudzībā.” Un Kozlovs atteicās, Vjadro vietā paņemot par saksofonistu Deivu Libmanu (*Dave Liebman*). Dzirdēju, ka Vadims sarunājis spēles, uz kurām nenāca, un [sieva] Sveta nevienam neteica, kur viņš ir un kas ar viņu notiek. Man aizdomas, ka viņam bija problēmas ar narkotikām. Neesmu drošs, bet tā tas izskatījās. Un tas, acīmredzot, Vadimu tā ietekmēja, ka viņš ilgstoši atradās slimnīcā. Un sieva neteica, kur viņš ir. Un bija tiesības neteikt – viņa negribēja izpaust privātu informāciju.”

Atvados no Nauma Pereferkoviča, un te nu Latvijas džeza vēstures detektīvstāsts nepieviļ ar nākamo pavērsienu – manā e-pastā jauns ziņojums no jau vairākkārt piesauktās **Svetlanas Vjadro**. Mūsu īso saraksti angļu valodā saīsināšu vien līdz šim citātam: “Kā jau Jūs zināt, mēdz būt daudzi mūziķa dzīves aspekti, it īpaši tādām mūziķim kā Vadims.”

Raksta pabeigšanas brīdī maija pēdējā dienā turpinājuma šai e-vēstulei joprojām nav. Lai arī Svetlana pauž prieku par vēlmi izglīt latviešus par viņu mantojumu un pasaules klases mūziķiem, ar ko var lepoties, viņa stāsta, ka pagājis krietns laiks (viņi aizbrauca prom no Rīgas 1972. gadā), tāpēc lūdz pausi apdomāt, kā lai precīzāk apkopo visu šī perioda faktoloģisko informāciju. Paliēkam pie tā, ka mēs runāsim, kad Svetlana būs gatava.

Kad likās, ka nu jau raksts būs pabeigts un, ja neskaita Vadima Vjadro sievu, jaunu informāciju par Vjadro likteni es nedabūšu, ar mani atkārtoti sazinājās (atgādināšu, Ņujorkā dzīvojošais Krievijas kontrabasists un komponists) **Ļevs Zabežinskis**, piesakot vēlas nakts videozvanu (mūsdienās gan ir visas iespējas ievērot laika atšķirības starp Ņujorku un Rīgu), jo tomēr bija atcerējies šo to no Vadima stāstītā. Uzvaru tēju un sagatavojos sarunai. Ir pirmiena, pustrīs naktī. Videozvanā starp Rīgu un Manhetenu mēs runājam par džežu un vientulību.

“Pirmo reizi Vjadro ieraudzīju Jura Āķa rīkotajā festivālā 1965. gadā Rīgā, tā arī bija mana pirmā un vienīgā reize Rīgā. Vadims bija ļoti asociāls un augstprātīgs. Varbūt savas nepārlicinātības dēļ... Amerikā vislabāk apmaksātais darbs ir Brodvejas šovi, kuros grūti nokļūt. Tagad tik atstāstīšu baumas – viņu ļoti cienīja kā mūziķi un uzaiicināja spēlēt Brodvejas šovā. Tā ir milzīga atbildība, un man stāstīja, ka viņš kavējis un spēlējis neuzmanīgi, un, protams, viņu izdzina ārā. Vadims tolaik staigāja ļoti gariem matiem (tas ir svarīgi turpmākajam stāstam), un mēs pāris reizi satikāmies džeza

Tikko ieradies Ņujorkā, 1975

klubos. Citas reizes viņš nenāca, jo nebija naudas, ar ko samaksāt par ieeju.”

Stāstu, ko Ļevs man nolēmis uzticēt un ļāvis publicēt, viņš jau vienreiz atstāstīja kādam – toreiz, kā pats saka, Vadima Vjadro sieva Svetlana izrādījusi neapmierinātību, nosaucot šo visu par meliem.

“Bet kamdēļ lai es melotu? To, ko stāstīšu, Vadiks toreiz teica man personīgi”, turpina Ļevs. “1977. vai 1978. gadā Vadims spēlēja džeza klubos ar augstākās klases amerikāņu mūziķu kvintetu, un vienreiz palūdzta mani aizstāt viņa basistu uz dažiem koncertiem, spēlējot Vjadro kompozīcijas. Es dzīvoju Manhetenas centrā, un te nekad nav stāvēti, tāpēc mūs vadāja trompetists Džons Ekerts (*John Eckert*). Atceros, iekāpju viņa mašīnā, un aizmugurē sēž nepazīstams teju plikpaurains vīrs ar jukušu skatienu, tāds iespaids, it kā tikko no trakomājas. Izrādās – Vadiks... Džeza pianists Pols Blejs (*Paul Bley*), pasaules līmeņa mūziķis, kurš tolaik jau bija spēlējis ar visiem metriem no Čārlija Pārķera līdz Ornetam Koulmenam, pasauca Vadiku ierakstīt ar viņu plati. Augstāk par to vispār nekas nemaz nevar būt, pēc šādām sadarbībām tu iegūsti vārdu. Vadiks saka – es atnācu, studijā pultis, uz pultim notis – Pola Bleja kompozīcijas. Es, saka man, atnācu pirmais, noņēmu tās notis uz krēsla, izvilku savas notis un saliku mūziķiem uz pultim. Atnāk Pols Blejs, saka – kas tas, es tevi pasaucu uz savu ierakstu, kur manas notis? Un Vadiks saka – nē, mēs spēlēsim manu mūziku. Pols saka – nu tad esi brīvs, vari doties prom. Sanāk, ka Vadims Vjadro varēja kļūt par zvaigzni ar koncertiem visā pasaulē... Pēc tam pateica man: “Ļev, es vainoju sevi, es tiešām biju muļķis.””

Pēc šī atgadījuma un kopīgā koncerta Ļevs Zabežinskis vienreiz satīcis Vadimu Vjadro 80. gados pie džeza kluba. Vadims nevarējis tikt iekšā, jo nebija naudas. Pēc tam viņš pazuda. Ļevs dzirdējis nostāstus, ka Vjadro neilgi pirms nāves ārstējies psihiatriskajā slimnīcā: “Man vienmēr bija iespaids, ka viņš ir nedaudz kukū, un ne tikai man vienīgajam. Taču tas ir normāli, īpaši priekš mākslinieka un vispār talantīga cilvēka. Neticu, ka pie vainas bija narkotikas vai alkohols – dzīvē viss var notikt, bet viņa ga-

dījumā es tam neticu. Precīzi var zināt sieva, taču viņa, man liekas, neko nestāstīs.”

Es savukārt turpinu cerēt uz to, ka tuvā nākotnē saruna ar Svetlanu Vjadro notiks. Brīdī, kad piesēžos uzrakstīt šim Latvijas džeza vēstures detektīvstāstam nobeigumu, man vēlreiz piezvana Mareks Amerikss un saka, ka audioinženieris un izgudrotājs, skaņu režisors un pasauleslavenā latviešu uzņēmuma *Blue Microphones* līdzdibinātājs **Mārtiņš Saulespurēns** gaida manu zvanu. Vadima Vjadro stāsts nonāk dzīvoklī, kurā Saulespurēns piedzima un kurā Vjadro vairākkārtīgi ciemojies. Sēžam viesistabā un saliekam kopā lielo bildi.

Tā kā Mārtiņam Saulespurēnam, kurš kopš 1968. gada strādāja Mūzikas akadēmijas skaņu ierakstu kabinetā, līdztekus veidoja kolekciju no džeza platēm un tika pie žurnāla *Downbeat*, džeza mūzikas izplatīšanā loma bija diezgan liela, pie viņa uz mājām nāca daudzi tālaika mūziķi, kuri interesējās par džežu. Viens no tiem bija Vadims Vjadro, kurš tolaik mācījās konservatorijā. Mārtiņa Saulespurēna tēvs bija profesionāls mūziķis un atzīts saksofonists Oskars Saulespurēns, kurš uzskatīja Vjadro par izcilāko Latvijas saksofonistu tobrīd. “Pirms emigrēšanas mans tēvs pārdeva viņam savu *Selmer* tenorsaksofonu ar *Otto Link* iemutni. Neatceros cenu, bet ļoti iespējams, ka tam bija ļoti augsta vērtība. Mēs toreiz dzīvojām trūcīgi, naudas nekad nebija par daudz, un tēvs pārdeva Vadimam šo saksofonu. Tā bija mana pēdējā tikšanās ar Vadimu,” stāsta Mārtiņš.

Paliēkam vēl nedaudz parunāt. Izstāstu Mārtiņam Saulespurēnam par saviem atklājumiem saistībā ar Vadimu Vjadro. “Latvijas situācijā viņš bija zvaigzne, varēja norādīt pavadītājiem un būt noteicējs – tur, kā dzirdēju, viņš vienkārši nesaprata, kā jāuzvedas. Varbūt viņam Amerikā pietrūka vadītāja vai uzrauga,” min Mārtiņš. “Nezinu, vai pareizi būtu apzīmēt Vadimu kā iedomīgu, bet man gribētos teikt, ka Vadimam ne viss bija kārtībā ar nerviem. Viņš katru dienu ļoti daudzas stundas vingrinājās, un uz dažiem tas var atstāt sekas. Neizslēgšu, ka viņa aizrautība varēja aiziet ārprātā. Ja tu esi sasniedzis savu virsotni un jūti, ka tas ir pareizais tonis, bet turpini trenēties...”

Raksts noslēdzas ar daudzpunkti. Raksts, bet ne stāsts. Esmu droša, ka iekustināju dažus cilvēkus, procesus un atmiņas, kas ik palaikam vēl turpinās uzpeldēt manā redzeslokā. Nav ne mazāko šaubu – latviešu saksofonists Vadims Vjadro bija ievērojama personība uz vairāku valstu skatuvēm un vairāku cilvēku sirdīs. Vismaz līdz 80. gadiem. Atmiņas par viņu cilvēkiem saistās ar jēdzieniem ‘lēģenda’ un ‘mantojums’. Un par visu, kas notika viņa dzīvē pēc tam – cilvēks, kurš pazuda, iespējams, vienkārši vēlējas būt pazudis. ●